

Аналіз і оцінка капіталізації регіону багато в чому залежить і від місцевих органів влади, які повинні приймати обґрунтовані рішення щодо подальшого розвитку даної території. Також для місцевих органів влади потрібно скорочувати низьколіквідні ресурси, у свою чергу ефективно використовувати інші більш ефективні активи території.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Пронько Л.М. Сутність капіталізації, її види та напрями // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://econjournal.vsaou.org/files/pdfa/1875.pdf>.
2. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. – М.: Политиздат, 1968. – Т. 25, ч. 2. – 380 с.
3. Сей Ж.-П. Трактат политической экономики. – М.: 1986. – С. 58.
4. Гриценко А.А. Капитализация и социализация экономики в ретроспективе и перспективе / А.А. Гриценко // Методология, теория та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. – 2009. – Вип. 15. – С. 13.
5. Пилипів В.В. Управління відтворенням територіальних економічних систем у фінансовому просторі / В.В. Пилипів. – К.: РВПС України НАН України. – 400 с.
6. Копиленко О.П. Правознавство / О.П. Копиленко, Л.І. Мозговий. – К.: Професіонал ВД, 2007. – 400 с.
7. Бондар Л.В. Концептуальні засади управління процесами капіталізації природних ресурсів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics-of-nature.net/uploads/arhiv/2012/Bondar.pdf>.
8. Кухарская Н.А., Сараева И.Н. Институциональные проблемы государственной политики повышения капитализации регионов // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.instud.net/2014/2/22.pdf>
9. Козоріз М.А., Ключник Л.В. Методичні підходи до оцінки капіталізації регіональних активів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stattionline.org.ua/ekonom/34/2910-metodichni-pidhodi-do-ocinki-kapitalizaci%D1%97-regionalnix-aktiviv.html>.
10. Де Сото Э. Загадка капитала. Почему капитализм торжествует на Западе и терпит поражение во всем остальном мире/Э.Де Сото; пер. с англ. – М.: Изд-во «Олимп-Бизнес», 2004. – 272 с.
11. Княгинин В.Н. Капитализация регионов: проблемы, задачи, механизмы / В.Н. Княгинин // Стенограмма выступления на семинаре «Капитализация регионов», 3-4 октября 2003 г. – СПб.: Фонд «ЦСР СевероЗапад», 2003. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.csr-nw.ru/upload/file_category_1097.pdf.
12. Малова Т.А. Анализ процесса капитализации рыночной стоимости в условиях экономического кризиса / Т.А. Малова // Бизнес. Образование. Право. Вестник Волгоградского Ин-та бизнеса. – 2010. – № 2(12). – С. 53-59.

УДК 005:339.922

Шабардіна Ю.В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту інноваційної діяльності
та державного управління
Чернігівського національного технологічного університету*

ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена дослідженню концепцій розвитку інтеграційних процесів, виявленню особливостей становлення ЄС. Зроблена спроба об'єктивно проаналізувати позитивні і негативні моменти в діяльності даного глобального утворення. Вивчення закордонного досвіду входження країн в ЄС дозволило виявити проблемні питання сучасного стану економіки України, вирішення яких виглядає можливим в умовах європейської інтеграції.

Ключові слова: інтеграція, інтеграційний процес, форми інтеграції, інтеграційні концепції, єдиний економічний простір, Європейський Союз, Митний Союз.

Шабардіна Ю.В. ТЕОРЕТИКО-ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ОСНОВЫ ЕВРОПЕЙСКИХ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИХ РЕАЛИЗАЦИИ В УКРАИНЕ

Статья посвящена исследованию концепций развития интеграционных процессов, выявлению особенностей становления ЕС. Сделана попытка объективно проанализировать положительные и отрицательные моменты в деятельности данного глобального образования. Изучение зарубежного опыта вхождения стран в ЕС позволило выявить проблемные вопросы современного состояния экономики Украины, решение которых выглядит возможным в условиях европейской интеграции.

Ключевые слова: интеграция, интеграционный процесс, формы интеграции, интеграционные концепции, единое экономическое пространство, Европейский Союз, Таможенный Союз.

Shabardina Y.V. BASIS OF THEORY AND ORGANIZATION EUROPEAN INTEGRATION OF PROCESSES AND PRACTICAL ASPECTS OF THEIR REALIZATION IN UKRAINE

The article investigates the concepts of integration processes, identifying features of formation of the EU. An attempt to objectively analyze the positive and negative aspects in the work of global education. Study of foreign experience of entering the EU countries revealed the problematic issues of the current state of the economy of Ukraine, the decision which looks possible in the context of European integration.

Keywords: integration, integration proces, forms of integration, integration conceptions, single economic space, European Union, Customs Union.

Постановка проблеми. Сучасні світові тенденції щодо поширення інтеграційних процесів ставлять перед країнами нагальне питання вибору приєднання до тих чи інших регіональних об'єднань. Об'єктивними причинами інтеграції країн у світове

господарство виступають можливість підвищення ефективності використання наявних ресурсів, забезпечення узгодженого розвитку і взаємодоповнення держав-учасниць, розподіл інвестицій, а також потреба створення більш вигідних умов для торгівлі

і міжрегіонального пересування факторів виробництва порівняно з іншими країнами, що не є членами окремих інтеграційних об'єднань. У той же час інтеграція може виступати загрозою посилення взаємозалежності національних економік. Окрім цього наслідком міжнародної інтеграції може стати поглиблення спеціалізації національних господарств на виробництві окремих видів продукції (послуг), що сприятиме створення потужних транснаціональних монополій і зменшенню мобільності державних економік.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення сутності та класифікації концепцій розвитку інтеграційних процесів присвячені наукові дослідження А.С. Булатова [5]. У своїх працях В.І. Чужикова значну увагу приділяє становленню ЄС та його еволюції від зони преференційної торгівлі до політичного союзу, детально розглядає механізми та інструменти реалізації горизонтальних і секторальних політик ЄС. А. Філіпенко запропонував бігравітаційну модель економічної інтеграції, яка виходить із пріоритету національних інтересів, ефективної реалізації в регіональних об'єднаннях власних порівняльних і конкурентних переваг, залучення до України необхідних технологічних та енергетичних ресурсів, іноземних інвестицій [10]. Концепція секторально-регіональної моделі інтеграції, запропонована А.Мокієм, відповідає тенденції до оформлення міжкорпоративного поділу праці у всесвітньому господарстві, в умовах якого найефективнішими є форми територіально-виробничого співробітництва, виробничо-комерційні асоціації, спеціальні економічні зони та режими господарської діяльності, поширені на певну територію, галузь, сферу діяльності [11]. Ідею часткової інтеграції підтримує Н. Федоришин, вбачаючи доцільним використання переваг від посекторальної інтеграції з певними країнами ЄС, співпраця з якими стане вигідною для розвитку як конкретної галузі, так і розвитку національних економік у цілому [12].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Численну кількість праць, присвячену європейським інтеграційним процесам і перспективам залучення до них України можна поділити на дві категорії: песимістичні і оптимістичні. На наш погляд, характер протікання інтеграційних процесів в країнах-учасниках ЄС залежить від багатьох факторів, у тому числі і від початкових можливостей країни. Тому не можна проектувати досвід інших країн-учасниць на процес розвитку України в межах ЄС.

Постановка завдання. На основі критичного осмислення аналітичної інформації незалежних дослідницьких центрів, а також вивчення закордонного досвіду протікання цих процесів в інших країнах у даній статті зроблена спроба об'єктивно оцінити можливі переваги і втрати України від інтеграції в ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Етимологія поняття «інтеграція» походить від латинських слів «*integrum*», що означає ціле, та «*integratio*» у перекладі – відновлення [1]. Як правило, даний термін використовують для визначення процесу об'єднання будь-яких елементів (частин) в одне ціле, а також процесу взаємозближення й утворення взаємозв'язків. В економіці це поняття означає згуртування, об'єднання політичних, економічних, державних і громадських структур в рамках регіону, країни, світу.

Вважається, що вперше термін «інтеграція» почав використовуватися в зв'язку зі спробами формування наднаціональних інститутів та створенням

економічного співтовариства країнами Західної Європи, що мало на меті забезпечити свободу торгівлі та координацію економічної політики.

Виходячи із багатогранності терміну «інтеграція», що об'єднує в собі економічний, політичний, соціальний, культурний, виробничий, фінансовий, освітній та інші аспекти, для його формування характерним є використання концептуальних напрацьованих не лише економічної теорії, а і інших наук, зокрема: політології, історії, культурології, соціології, психології та інших.

Однак, враховуючи всі аспекти інтеграційного процесу, необхідно констатувати, що сьогодні саме економічний фактор є стимулом для інтеграційного об'єднання країн.

Спробою перенести поняття «інтеграція» з природничих наук до сфери аналізу суспільних відносин можна вважати «вчення про інтеграцію» німецьких вчених Р. Шмеда, Х. Кельзена, Д. Шиндлера, під якою вони розуміли об'єднання осіб, зокрема в межах держав, у певну соціально-політичну спільноту. Однак практичної реалізації дане вчення не набуло внаслідок недостатньої розвиненості в той час міжнародного співтовариства в сфері економічних відносин.

Одними з перших теоретиків, що досліджували міжнародні інтеграційні процеси в сучасному їх розумінні, по праву вважаються де Бірс (1941), Вінер та Байє (1950), які сформулювали теорію митних союзів. Найбільш повне її обґрунтування зробив Вінер у праці «Питання митного союзу», де порівнювалися результати торгівлі для країн, які підписали угоду про митний союз, так і для тих країн, які здійснювали торгівлю, маючи кожна свій митний тариф. [2, с. 44-50]. Однак, обґрунтовуючи економічні наслідки створення митного союзу і доводячи їх ефективність, автор зосереджувався тільки на стандартних ситуаціях. Не враховувалися можливості досягнення аналогічних, а можливо і кращих, результатів країною, яка застосовує односторонні заходи з лібералізації зовнішньої політики, при цьому спостерігається ефект відхилення торгівлі (trade diversion), диверсифікація товарних потоків. Дану проблему глибоко дослідив і обґрунтував венгерський економіст Б. Баласса [3]. Порівнюючи еластичність попиту на імпорт країн ЄС до створення інтеграційного угруповання з аналогічним показником після утворення ЄС за галузями, дійшов висновку, що ефект відхилення торгівлі мав сенс лише в окремих галузях, таких як: виробництво харчових продуктів і напоїв, тютюну та хімічної промисловості. В інших випадках інтеграція в межах ЄС призводила до збільшення торгівлі між країнами на 2,7% при зростанні ВВП на 1%, що на 12,5% більше порівняно з доінтеграційним періодом.

Не говорячи про інтеграцію як таку, причинно-наслідковий аналіз інтеграційних процесів почав цікавити вчених набагато раніше. Зважаючи на те, що в основі інтеграційних економічних процесів є скасування бар'єрів у взаємній торгівлі, то логічним є твердження про закладання теоретичних основ інтеграції ще в теоріях міжнародної торгівлі.

Так, першими теоретичними поясненнями інтеграції можна вважати концепцію міжнародної торгівлі, запропоновану меркантилістами, найбільш яскравими представниками яких були У. Стаффорд, Т. Мен, А. Монкретсьєн.

Розроблена представниками цієї школи концепція міжнародної торгівлі передбачала абсолютизацію інтересів окремих країн. Як стверджували меркан-

тилісти: все, що необхідно в господарському житті, країна повинна прагнути виробляти самостійно. Проблему інтеграції вони розглядали як елемент вчення про ефективність зовнішньої торгівлі.

Класики економічної теорії А. Сміт та Д. Рікардо також звертались до проблематики митних союзів. Аналізуючи Месенську угоду 1703 року між Англією та Португалією про взаємні торговельні преференції, оцінили її як таку, що підриває основи вільної торгівлі [4, с. 5]. На їх думку, в основі зовнішньої торгівлі повинен лежати принцип вигоди країни від спеціалізації виробництва й обміну товарами на базі міжнародного розподілу праці. Цей підхід і лежить в основі теорії міжнародної економічної інтеграції.

Найбільш повна хронологічна класифікація концепцій розвитку інтеграційних процесів запропонована Булатовим А.С. [5, с. 299-300]:

1. Неолібералізм. Прибічники цього напрямку В. Репке, М. Алле розглядають повну інтеграцію як єдиний ринковий простір у масштабі декількох країн, де дія стихійних ринкових сил не залежить від політики урядів та національних, міжнародних економічних угод. Представники пізнього неолібералізму (Б.Баласса) більшу увагу приділяли еволюції інтеграції, яка базувалася на розвитку економічних та політичних процесів у різних країнах.

2. Корпоративізм. Представники С. Рольф, У. Ростгоу вважали, що інтегрування міжнародної економіки здатні забезпечити не ринковий механізм і державне регулювання, а міжнародні корпорації, функціонування яких сприяє раціональному та збалансованому розвитку світогосподарських зв'язків.

3. Структуралізм (Г.Мюрдаль). Представники даного напрямку розглядали економічну інтеграцію як глибинний процес структурних перетворень в економіці країн, що інтегруються, у результаті чого виникає якісно новий інтеграційний простір, більш досконалий господарський організм. Полюсами розвитку інтеграції, на їх думку, стануть великі фірми, промислові компанії, цілі галузі промисловості.

4. Неокейнсіанці (А. Філіп, Р.Купер) вважали, що для створення різних вигод від широкої міжнародної економічної взаємодії та однозначного збереження максимального ступеню свободи, необхідна узгодженість внутрішньої та зовнішньої політики сторін, що інтегруються. Оптимальне поєднання двох варіантів розвитку економічної інтеграції враховує:

а) об'єднання держав з поступовою втратою ними суверенітету і взаємне узгодження економічної політики;

б) інтеграція з максимальним збереженням національної автономності.

5. Теоретики дирижизму Я.Тинбергер, Р.Санвальд, І.Штолер заперечували вирішальну роль в інтеграційних процесах ринкового механізму. На їх думку, функціонування міжнародних інтеграційних структур можливе шляхом розробки їх учасниками загальної економічної політики й узгодженого законодавства для створення оптимальної структури міжнародного господарства, яка знищує штучні перешкоди і усвідомлено вводить бажані елементи координації та уніфікації.

У межах розглянутих наукових шкіл виникли також альтернативні концепції міжнародної економічної інтеграції, які диференціюються залежно від цілей та часу протікання інтеграційного процесу.

В основі моделей двошвидкісної та багатошвидкісної інтеграції лежать різні стартові умови країн, які мають на меті інтегрувати, що і визначає тривалістність процесу адаптації до нових умов. Прикладами

ми різношвидкісної інтеграції є Маастрихтські угоди про критерії конвергенції щодо створення єдиного внутрішнього ринку ЄС та Європейського валютного союзу (1992 р.).

Із багатошвидкісною інтеграцією кореспондується теорія концентричних кіл, запропонована Ж. Делором, згідно якої формується високо інтегроване ядро країн, що складають перше коло, а друге коло створюють менш інтегровані країни. Вона передбачає дедалі вищий рівень інтеграції у напрямку «центру» Євроспільноти, яким мали б стати країни ЄС після створення політичного союзу, спільного ринку та господарського й валютного союзів. Далі йдуть країни Європейської асоціації вільної торгівлі, наближені до ЄС у господарському і правовому плані. Зовнішнє коло утворюють країни, асоційовані з ЄС, які претендують на повноправне членство. Четверте, найширше коло – це країни – члени ОБСЄ як спільний простір європейського співробітництва. Саме тому ця концепція пов'язується з великим розширенням ЄС у 2004 р. [6].

У відповідності з концепцією гнучкої геометрії (селективної інтеграції) члени об'єднання та «треті країни» у залежності від політичних та економічних обставин отримують можливість брати участь лише в окремих інтеграційних заходах [6]. Даної моделі поведінки, наприклад, дотримувався британський уряд, використовуючи так зване opt-out щодо положень «Соціального пакету» Маастрихтської угоди. Також за аналогічною схемою відбувається співпраця країн Центральної та Східної Європи з Європейським інвестиційним банком, співробітництво між Європейською асоціацією вільної торгівлі та ЄС.

Близькою до попередньої є концепція часткового членства, яка не вимагає від учасників беззастережної участі у всеохоплюючій інтеграції. Цей підхід передбачав можливість участі країн в окремих сферах, як-то спільна зовнішня чи оборонна політика. Зазначена концепція перегукується з популярною у першій половині 50-х років ХХ ст. теорією секторальної інтеграції М. Шумана, за ініціативи якого було створено Європейське об'єднання вугілля і сталі (ЄОВУС) та Євратом, які пізніше приєдналися до Європейської економічної спільноти.

Таким чином, концепції гнучкої геометрії і часткового членства можуть бути віднесені до так званого компромісного напрямку Європейської інтеграційної стратегії, відповідно до якого розглядається можливість одночасного розширення та поглиблення ЄС шляхом диференційованого та асоційованого членства країн-учасниць та кандидатів на членство як в окремих інституційних структурах Співтовариства, так і в окремих сферах співробітництва.

У ХХІ сторіччі почали виникати нові теорії європейської інтеграції, які в першу чергу акцентували свою увагу на проблемах політичної інтеграції. Це було спричинено необхідністю посилення існуючої інституційної моделі ЄС. Але разом з політичними інтеграційними теоріями розвивались й економічні, серед яких найбільшого поширення отримала теорія внутрішнього регіоналізму, авторами якої є М. Кітінг, Дж. Логлін, Р. Хадсон, А. Вільямс та інші. Дана теорія спробувала обґрунтувати необхідність створення «гомогенного» європейського економічного простору з метою подолання та зменшення соціально-економічної диференціації «за рахунок посиленого впливу наднаціональних європейських структур».

Дослідження інтеграції як процесу, що розвивається від простих до складних форм, дозволило здійснити класифікацію стадій інтеграційного процесу.

Так, класичною стала схема етапів інтеграції, запропонована Б.Б аласса. Він розрізняє 5 форм інтеграції [3, с. 124]:

1. Зона вільної торгівлі (ЗВТ) заснована на домовленості між країнами-учасниками про скасування митних тарифів і квот в торгівлі. Прикладами реалізації ЗВТ є ЄС у 1958–1968 рр., ЄАСТ з 1960 р., НАФТА з 1988 р., МЕРКОСУР з 1991 р., АСЕАН, також між країнами Середземномор'я, з Чилі та Мексикою, між 8 країнами СНД;

2. Митний союз. Основна відмінність від ЗВТ полягає у тому, що учасники не тільки скасовують тарифи і квоти в торгівлі, але і проводять єдину зовнішньоторгову політику по відношенню до третіх країн по загальній митній території. Угоди про створення митного союзу діяли в Бенілюксі з 1948 р., в ЄС з 1968 р., МЕРКОСУР з 1996 р., між Білоруссю, Казахстаном і Росією з 2010 р.;

3. Загальний ринок – скасування не лише торгових, але і обмежень для вільного переміщення в межах країн-учасників усіх факторів виробництва (ЄС у 1987–1992 рр.);

4. Економічний союз – свобода руху товарів і факторів виробництва доповнюється угодою національних політик для усунення дискримінації, що викликає через невідповідність цих політик (ЄС з 1993 р.);

5. Повна економічна інтеграція, при якій уніфіковані національні економічні політики засновуються органами національної влади.

Таким чином, можна констатувати, що інтеграція починається з підписання преференційних угод, потім формується зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок та економічний союз. Вищим рівнем економічної інтеграції, згідно сучасних концепцій, є політичний союз, у рамках якого координуються не лише господарська діяльність держав-членів, але й політичні питання. Члени такого об'єднання передають частку свого суверенітету до сфери компетенції наднаціональних інститутів влади. Ця форма успішно здійснюється на практиці в найбільш впливовому інтеграційному угрупованні ЄС.

Огляд основних інтеграційних концепцій дозволяє визначити основну ідею інтеграційного утворення, що безпосередньо пов'язана з потребою окремих країн мати більш високий рівень економічного розвитку, більш тісне співробітництво і взаємопроникнення національних економік. У той же час кожна країна має можливість маневрувати щодо вибору форм, глибини, механізмів її взаємодії у відповідних регіональних інтеграційних об'єднаннях.

Концептуальне осмислення процесу європейської інтеграції відбувалося під впливом історичних подій, які мали місце в першій половині ХХ ст., зокрема, двох світових війн, політико-ідеологічного протистояння, яке розкололо світ, а також економічної кризи, відомої, як «Велика депресія» [7, с. 13-14]. Серед класичних наукових шкіл, які досліджували процеси інтеграції безпосередньо в Європі, необхідно відзначити федералістську, яка пов'язана з такими вченими, як: М. Алле, Р. Арона, Е. Россі, Д. де Ружмона, П. Тейлора, А. Спінеллі; функціоналістську, ідеї якої розробляли Д. Мітрані, Ж. Монне; неофункціоналістську, у рамках якої працювали Р. Гінсберг, Л. Ліндберг, Д. Най, П. Тейлор, Е. Хаас, Ф. Шміттер.

Дослідники передумов і становлення інтеграційних процесів в Європі серед найважливіших інтеграційних причин виділяють наступні [8]:

– необхідність протидії цілковитому домінуванню США у світовому господарстві;

– потреба взаємного порозуміння між країнами, зокрема між Німеччиною та Францією;

– потреба миру та безпеки;

– сподівання на економічний розвиток та добробут; – утримання економічного та політичного значення на міжнародній арені.

Європейський Союз, як практичне втілення європейської ідеї, об'єднує 28 європейських країн.

Історичний екскурс у процес створення Європейського Союзу засвідчує, що перший крок був зроблений у 1951 році, коли ФРН, Бельгія, Нідерланди, Люксембург, Франція, Італія підписали договір про заснування Європейського об'єднання вугілля і сталі (European Coal and Steel Community), що вступив у дію в липні 1952 року. Метою даного угруповання стало об'єднання європейських ресурсів з виробництва сталі й вугілля [9].

З метою поглиблення економічної інтеграції вище зазначені шість держав у 1957 р. заснували Європейське економічне співтовариство (European Economic Community) і Європейське співтовариство з атомної енергії Євратом (European Atomic Energy Community).

Найважливішим і найширшим за сферою компетенції зі створених європейських співтовариств було Європейське економічне співтовариство, яке з 1993 р. було офіційно перейменоване в Європейську спільноту (ЄС – European Communities).

Головними досягненнями ЄС на сучасному етапі його розвитку є:

– побудова спільного ринку;

– створення економічного і валютного союзу на основі єдиної грошової одиниці – євро;

– створення Шенгенського простору і введення єдиної візи для іноземців на підставі Шенгенських угод;

– розробка і проведення інститутами Європейського Союзу загальної політики в різних галузях;

– формування права Європейського Союзу – самостійної правової системи, яка регулює багато важливих сфер суспільних відносин за участю держав-членів, юридичних осіб і пересічних громадян;

– введення інституту громадянства Союзу як стійкого правового зв'язку громадян держав-членів безпосередньо з Європейським Союзом;

– перетворення Європейського Союзу на самостійного учасника міжнародних відносин, встановлення Союзом партнерських відносин з іноземними державами.

Геополітичне та гео економічне положення України, історичні, економічні, культурні, етніонаціональні зв'язки і традиції – з одного боку, та розвиток інтеграційних, глобалізаційних процесів у сучасному світі – з іншого, зумовлюють необхідність визначення ролі й місця нашої країни у світовому господарстві в цілому та у взаємовідносинах із сусідніми регіональними економічними угрупованнями.

Визначення стратегічних напрямів та дієвих механізмів міжнародної інтеграційної взаємодії України повинно ґрунтуватися на врахуванні фундаментальних теоретичних розробок та існуючої практики реалізації порівняльних і конкурентних переваг у світовому господарстві. У той же час, як зазначає професор А. Філіпенко, потрібно враховувати реальний стан залучення економіки України до світогосподарських процесів і регіональних структур як відправну основу для надання додаткових імпульсів інтеграційним прагненням України [10].

Донедавна Україна розглядала можливість одночасної взаємодії з Європейським Союзом (ЄС) та Єди-

ним економічним простором (ЄЄП), на підкріплення цього вітчизняними науковцями обґрунтовувалися складні інтеграційні моделі, що передбачали можливість співпраці як з Митним союзом, так і з ЄС. Так, у своїх дослідженнях А. Філіпенко запропонував бігравітаційну модель економічної інтеграції, яка виходить із пріоритету національних інтересів, ефективної реалізації в регіональних об'єднаннях власних порівняльних і конкурентних переваг, залучення до України необхідних технологічних та енергетичних ресурсів, іноземних інвестицій Конфігурація бігравітаційної інтеграції економіки України передбачала утворення зони вільної торгівлі в Єдиному економічному просторі і поступове входження України до Європейського економічного простору через механізм Європейської економічної зони [10].

Концепція секторально-регіональної моделі інтеграції, запропонована А. Мокієм, відповідає тенденції до оформлення міжкорпоративного поділу праці у всесвітньому господарстві, в умовах якого найефективнішими є форми територіально-виробничого співробітництва, виробничо-комерційні асоціації, спеціальні економічні зони та режими господарської діяльності, поширені на певну територію, галузь, сферу діяльності [11, с. 4]. Розвиваючи ідеї А. Мокія, Н. Федоришин доцільним вбачає використання переваг від часткової інтеграції, тобто секторальної інтеграції з певними країнами ЄС, співпраця з якими стане вигідною для розвитку як конкретної галузі, так і розвитку національних економік в цілому [12].

Зважаючи на жорсткий характер альтернативності інтеграційних процесів в Україні, які продиктовані здебільшого дією політичних факторів, порівняльний аналіз факторів впливу на економіку України з боку Росії і євразійських інтеграційних об'єднань, та євроінтеграції, проведений українським центром економічних і політичних досліджень імені О. Разумкова, засвідчив переважання позитивних моментів у результаті інтеграції нашої держави до ЄС [13].

Зокрема, процес інтеграції України до ЄС за прогнозами повинен спричинити ефект лібералізації торгівлі товарами та послугами, що актуалізується через значне розширення прав споживчого вибору на внутрішньому ринку, можливість зниження (обмеження зростання) цін на окремі товари та послуги внаслідок зростання конкуренції на внутрішньому ринку і в результаті скасування (зменшення) митних платежів, посилення стимулів до модернізації та інновацій.

З іншого боку найбільш істотним стимулом участі в євразійській інтеграції для України проголошувалась можливість отримання преференційного доступу до російських енергоносіїв та інших сировинних товарів або напівфабрикатів на основі поширення національного режиму доступу до відповідних ринків на учасників євразійської інтеграції. У той же час серед ймовірних істотних негативних наслідків прогнозувалося гальмування впровадження енергоефективних технологій, неминуче заміщення імпорту з третіх країн імпортом з країн МС (насамперед, Росії), що зумовлюватиме домінування ринкової позиції Росії для підвищення цін і обмеження споживчого вибору на ринку України.

Формування ефективних відносин стратегічного партнерства передбачає визначення головних напрямів взаємодії, засобів і шляхів, що дозволяють реалізувати спільні цілі держав-учасниць. Вибір Україною стратегічних партнерів повинен ґрунтуватися на баченні шляхів розвитку нашої держави з врахуванням національних інтересів і засобів їх реалізації.

Період розвитку двосторонніх відносин між Україною і Європейським Союзом налічує 23 роки складних і догортривалих переговорів, початок яких припадає на грудень 1991 р. і пов'язаний із офіційним визнанням незалежності України ЄС, що знайшло відображення в листі міністра закордонних справ Нідерландів, як представника головної країни в ЄС на той час. Підписання 27 червня 2014 р. економічної частини Угоди про асоціацію заклало початок подальшим конструктивним відносинам між ЄС і Україною. Текст Угоди складається із преамбули, семи розділів («Загальні принципи», «Політичний діалог і реформи, політична асоціація, співпраця і конвергенція в сфері зовнішньої політики і безпеки», «Юстиція, свобода і безпека», «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», «Економічне і галузеве співробітництво», «Фінансова співпраця», «Інституційні, загальні і заключні положення») [14].

На даному етапі розвитку подій важко говорити про конкретні переваги чи програші для України від євроінтеграції. Серед вчених і практиків досі не існує єдиної думки щодо правильності такого стратегічного вибору нашої держави. Вивчення досвіду проходження євроінтеграційних процесів у країнах Центральної і Східної Європи дає можливість говорити як про позитивні зрушення, прикладом чого може слугувати інтеграційні реформи у Польщі. Сьогодні Республіка Польща є країною, де ефективні економічні й суспільно-політичні реформи привели до потужного економічного зростання та політичної стабільності, а її авторитет і політична вага у світі невпинно зростає. У той же час можливим також є отримання як короткострокових негативних наслідків вступу до ЄС, так і довгострокових.

Заради об'єктивності необхідно сказати, що в ЄС як глобальному економічному і політичному регіональному утворенні поряд з успіхами достатньо проблем, що суттєво знижують його інтеграційну привабливість. Так серед основних можна виділити:

- загострення фінансово-економічних питань в країнах ЄС;
- зниження динаміки зовнішньої торгівлі та інвестицій;
- боргова криза та дискредитація інтеграційного іміджу;
- недотримання Маастрихських критеріїв;
- офшоризація і тінізація капіталу;
- соціальне перевантаження;
- організаційно-політичні проблеми.

У той же час не все так безнадійно. Зокрема, у 2012 році дефіцит зовнішньої торгівлі ЄС скоротився до 7 млрд. євро (з близько 40 млрд. євро в 2011 році). Це наслідок зростання експорту послуг, який має значний профіцит на рівні близько 38 млрд. дол. США (у 2011 році цей показник складав близько 30 млрд. дол. США). Крім того, спостерігається збільшення об'ємів прямих інвестицій в економіки країн Європейського Союзу.

Певна позитивна динаміка поновилася також у деяких економічних галузях ЄС, у тому числі капітальному і житловому будівництві Іспанії, Португалії і Італії, які донині вважалися найбільш проблемними європейськими країнами. Це сприяє зростанню внутрішнього споживчого попиту.

Позитивні зрушення спостерігаються і в банківській сфері ЄС. Так, провідні європейські банки оголосили про свою готовність повертати кредити, отримані в Європейському центральному банку для відновлення свого фінансового стану, на загальну суму 1 трлн. євро. Крім того, більшості країн ЄС (у

т.ч. найбільш проблемній Греції) удалося скоротити свої бюджетні витрати, що, зокрема, дозволило Італії і Іспанії взагалі відмовитися від додаткових кредитів європейських фінансових інституцій, що вплинуло на зниження середнього бюджетного дефіциту країн-членів ЄС і як наслідок зменшився державний борг європейських країн.

Наведені позитивні тенденції створюють реальні передумови для подолання кризових процесів в ЄС і відновлення динамічного розвитку Європейського Союзу, як однієї з найбільш потужних і найбільш ефективних політико-економічних організацій у світі [15].

Беручи до уваги вагомий перестороги, для України все ж таки євроінтеграція залишається привабливою, що обґрунтовується реальними можливостями у вирішенні стратегічних питань розвитку нашої держави:

- подолання економічної відсталості через можливість бути долученою до культури ефективного ринкового господарювання;
- вирівнювання та підтримка розвитку через інструментарій загальносоюзного бюджету;
- залучення інвестицій;
- інноваційний розвиток;
- здійснення реформ і модернізації, приведення умов для бізнесу до європейських стандартів;
- легалізація трудової міграції;
- досягнення високих соціальних стандартів тощо [16].

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином можна констатувати, що результати і тривалість важких адаптаційних інтеграційних процесів держави залежать від її потенціалу, наявності обмежуючих факторів і грамотної внутрішньої політики. Тож ж не можна сприймати інтеграцію в ЄС як панацею від усіх проблем України, її необхідно сприймати як могутній мотиватор для всебічної модернізації нашої держави.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Краткий словарь иностранных слов / под. ред. С. Локшина. – М.: «Русский язык», 1977. – 351 с.
2. Viner J. The Customs Union Issue. New York, 1950.
3. Balassa B. The theory of Economic Integration. Homewood, 1961. – 304 p.
4. Robson. P. The Economics of international Integration. London, 1987.
5. Мировая экономика: Учебник / под ред. проф. А.С. Булатова. – М.: Юристъ, 1999. – 734 с.
6. Словник-довідник Європейського Союзу / За ред. Ю. Марченко. – К.: К.І.С., 2001. – 152 с. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/documents/virtual_library/08_eu_dictionary_uk.pdf.
7. Копійка В. В. Європейський Союз: Досвід розширення і Україна / В. В. Копійка. – К.: Юрид. Думка, 2005. – 448 с.
8. Тоді Ф. Нарис історії Європейського Союзу. – К.: Видавництво «К.І.С.», 2001.
9. Europe. Gateway to the European Union [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://europa.eu>.
10. Філіпенко А. Бігравітаційний варіант міжнародної економічної інтеграції України / А. Філіпенко / Економічний часопис-XXI № 5-6 2006 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2006/5-6/20060501.html>.
11. Мокій А. Регіонально-секторальна модель зовнішньоекономічної інтеграції: передумови і стратегія реалізації / А. Мокій. – Львів: Коопосвіта, 1999. – 346 с.
12. Федоришин Н.Ю. Теоретичні моделі міжнародної економічної інтеграції та їх адаптивність до умов перехідної економіки / Н.Ю. Федоришин // Режим доступу: <http://mev.iac.lviv.ua/downloads/vyklad/fedor/stat/11.pdf>.
13. Європейська інтеграція України: внутрішні чинники і зовнішні впливи. Аналітична доповідь Центру Разумкова // Національна безпека і оборона. – № 4-5 (141-142). – 2013. – С. 27-36. – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/files/category_journal/NSD_141-142_ukr.pdf.
14. <http://eeas.europa.eu/> – Представництво Європейського Союзу в Україні.
15. <http://bintel.com.ua/> – Независимый аналитический центр геополитических исследований «БОРИСФЕН ИНТЕЛ».
16. Гайдуцький П. Україна – ЄС: проблеми інтеграції / Дзеркало тижня від 7 червня 2013 р.